

Workshop 4:

---

## **ADOLESCENTEN IN SAMENGESTELDE GEZINNEN**

**May Michielsen**

Een scheiding heeft in elk gezin zijn gevolgen op de vier dimensies, en dit op korte en op lange termijn:

- Op de dimensie van de feiten denken we dan aan eventuele verhuis, verandering van school, leven in twee gezinnen of twee huizen, enz..
- Op de dimensie van de psychologie denken we aan het doormaken van een rouw- en losmakingsproces, en alle vormen van verlatingsangst, die dat voor alle betrokken ouders en kinderen kan meebrengen.
- Op de dimensie van de interacties denken we dan aan het kind dat gaat behoren tot 2 gezinssystemen, dikwijls met zeer verschillende regels en gewoonten, en hoe het kind zich daarin kan bewegen, ook in het licht van de houding en opvattingen van de ruimere context daarover.
- Op de relationeel-ethische dimensie denken we aan mogelijke parentificatie-processen, gespleten en onzichtbare loyaliteit en loyaliteitsconflicten.

Als er dan na of samen met de scheiding ook nog een nieuwe partner van de ouder bijkomt, en ouders en kinderen ook daar plaats voor moeten maken, maakt dit de situatie nog ingewikkelder.

Vele samengestelde gezinnen vinden na enige tijd samenwonen een bevredigend evenwicht tussen afstand en nabijheid, tussen weggaan (naar de andere ouder) en terugkeren, tussen loyaliteiten naar vader en moeder, die over verschillende gezinnen verdeeld zijn. Deze soepele grenzen met vele wisselingen en varianten van 'wie hoort bij ons' kunnen zeer passend zijn voor adolescenten. De verschillende volwassenen, waar de adolescent mee te maken krijgt ( zijn 2 ouders, en ook eventueel nog 2 stiefouders) bieden ook een rijkdom aan identificatiemodellen.

Daar staat tegenover dat in het samengestelde gezin, waarvan de ouders zich nog erg onzeker voelen, zij zich sterk zullen willen affirmeren als gezin en daarvoor meer inzet van de kinderen vragen dan een adolescent vanuit zijn ontwikkelingsopdracht kan opbrengen. De druk tot samenhang kan lijnrecht staan tegenover de ontwikkelingsopdracht van de adolescent. Hij staat op de drempel van het gezin en moet zijn inzet vooral gaan richten naar contacten buiten het gezin vanuit de veilige zekerheid dat zijn ouders sterk genoeg zijn om zijn weggaan te verdragen. Een nieuwe partner voor de ouder kan de adolescent helpen om die stap uit huis te zetten, maar eerst zal dan toch de draagkracht van deze nieuwe relatie getoetst moeten worden. Bovendien kan de adolescent in een lange periode van één ouderschap, of een lange periode van moeilijkheden in de relatie tussen de ouders voor de scheiding, een belangrijke hulp voor de ouder zijn geweest en daardoor sterk geparentificeerd zijn. Zeker in deze situatie zal het erg moeilijk zijn voor de adolescent om die positie van helper van de ouder af te staan aan of te delen met een nieuwe partner van de ouder.

Onzichtbare loyaliteiten aan een verdwenen of verguisde ouder (dikwijls de vader) gaan in de adolescentie dikwijls weer de kop opsteken. Een kind, dat in gespleten loyaliteit is opgegroeid, kan zich in deze ontwikkelingsfase op een andere manier gaan vragen stellen over wat over de "andere ouder" altijd is gezegd. Hij gaat de houding van zijn ouders naar elkaar toe kritischer bekijken en bevragen en ontwikkelt steeds meer de mogelijkheid om een onderscheid te gaan maken tussen de relatie van zijn ouders met elkaar, en de relatie van zichzelf met die ouders. Deze kritische bevraging kan ook tot stappen in de relatie met ouders leiden, die reeds lang bestaande evenwichten grondig kunnen overhoop halen, zowel voor het kind als voor de ouders. In situaties van extreme gespleten

loyaliteit zal de adolescent dan ook dikwijls zich in zo'n situatie manoeuvreren dat hij vanuit een neutrale plek zijn relatie met beide ouders kan onderzoeken en herdefiniëren. ( weglopen thuis, plaatsing, vroegtijdig zelfstandig wonen)

Waar het gezin wordt samengesteld als er al adolescenten zijn, kan dit tot een vervaging van de grenzen tussen de generaties leiden. De kinderen maken de verliefdheid van hun ouders mee, en kunnen daardoor hun eigen seksualiteit gaan onderdrukken uit reactie tegen, of deze extra gaan uitleven in rivaliteit met hun ouders. De seksuele aantrekking tussen adolescent en stiefouder is minder beschermd door een gemeenschappelijke voorgeschiedenis en het incest-taboe. Het is bekend dat incest in verhouding meer plaats vindt tussen stiefouders en stiefkinderen, dan tussen natuurlijke ouders en hun kinderen.

Er is meer angst voor uitstoting en verlating. De gezinsleden zijn minder zeker van elkaar. Er is al eens een verlating geweest, en niet alle banden zijn zo vanzelfsprekend en existentieel. Dat maakt omgaan met agressie en conflict moeilijker, terwijl dat voor adolescenten juist zo belangrijk is. In onderzoek vindt men nogal eens meer agressie bij adolescenten naar hun ouders en stiefouders dan in andere gezinnen, en ook meer druggebruik en seksuele acting-out. Bij conflicten kunnen de spanningen hoog oplopen en wordt er sneller bedreigd met uitstoting: "Jij eruit of ik eruit." Dit is uiteraard des te sterker het geval, naarmate het echtpaar onzeker is over hun relatie en naarmate de gezinsleden weinig zelfvertrouwen hebben.

Dit uitstotingsmechanisme komt in verstrekte mate voor in de adolescentie. De agressie van de ouders naar de ex-partner, diens familie, de maatschappij, enz.. komt dan bij het kind terecht. En de adolescent met zijn primaire loyaliteit aan het eerste gezin lokt die ook uit en werkt op de manier de nieuwe gezinsintegratie tegen en herinnert voortdurend aan een niet-verwerkt verleden. Zo'n escalatie leidt dan dikwijls tot plaatsing, die dan ook kansen kan geven om de vicieuze cirkel te doorbreken en ruimte te creëren voor de loyaliteiten van de adolescent.

Deze workshop is bedoeld om inzicht te krijgen in deze dynamieken en handvaten aan te reiken om ze te hanteren.

### **May Michielsen**

Klinisch psychologe. Opleiding partnerrelatietherapie. Opleiding gestalt en psychosynthese. Masterclass contextuele therapie. Docente bijscholing gezinsbegeleiding. Zelfstandige praktijk contextuele therapie. Coördinator en opleider Leren over leven.

### Literatuur

Magda Plomteux, Hertrouwde gezinnen met adolescenten, Tijdschrift voor psychotherapie, jg 15 (1989), 3, 124-133.

J.H. Bray en D.M. Harvey, Adolescenten in stiefgezinnen: ontwikkelingsgerichte interventies., Gezinstherapie, Jg 8 (1997), 4, 418-435.

J.M. Lawton en M.R. Sanders, Effectieve gedragsinterventies voor gezinnen met stiefkinderen, Gezinstherapie, Jg 7 (1996), 2, 136-185.